

# Projectplan

## Tuinparken in de wereldstad aan zee



Haagse Bond van Amateursuindersverenigingen  
Oktober 2007

## 1. Situatieschets

Het volkstuinieren kent een lange geschiedenis in en met Den Haag. Volkstuinders maken al sinds jaar en dag deel uit van de Haagse samenleving en in het begin van de twintigste eeuw stichtten zij de eerste volkstuinverenigingen.



### **Haagse bond van Amateursuindersverenigingen**

De twee oudste verenigingen richtten in 1938 de Haagse Bond van Amateursuindersverenigingen op, in het streven om een permanente status voor volkstuincomplexen te bereiken. Het doel van de Haagse Bond is het bevorderen van het tuinieren als vorm van vrijetijdsbesteding via onder meer belangenbehartiging van de bij haar aangesloten verenigingen.

In 2007 zijn bij de Haagse Bond 17 verenigingen aangesloten met in totaal ruim 1600 leden en 300 kandidaat-leden, die op de centrale wachtlijst bij de Haagse Bond staan. Alle tuinparken van de bij de Haagse Bond aangesloten verenigingen bevinden zich op dit moment op gemeentegrond. De Haagse Bond is de huurster. De laatste huurovereenkomst met de gemeente Den Haag is in 2002 voor alle 17 verenigingen gesloten en getekend voor bepaalde tijd tot 2025.

Het bestuur van de Haagse Bond wordt op democratische wijze gekozen uit de aangesloten leden. Alle bestuursleden en medewerkers werken op vrijwillige basis.

### **Bedreiging van tuinparken**

Belangenbehartiging door de Haagse Bond is nodig omdat volkstuinen door de decennia heen als potentiële bouwlocaties worden gezien, vanwege de beperkt beschikbare openbare ruimte voor stadsuitbreiding. Niet alleen in Den Haag, maar ook elders in het land verdwijnen volkstuinen in de stedelijke herstructurering of worden uitgeplaatst naar de stadsgrenzen of verder. In Den Haag zijn ook een aantal tuinparken samengevoegd, wat het verlies van een flink aantal volkstuinen tot gevolg had, omdat niet iedereen in de gelegenheid was om mee te verplaatsen en opnieuw een tuin in te richten. Met het verdwijnen en verplaatsen van de tuinparken, heeft ook de stedelijke natuur een flinke ader moeten laten.

In januari 2007 werd bekend, dat het College van Burgemeester en Wethouders in Den Haag 9 masterplannen zou gaan publiceren als onderdelen van haar project "Wereldstad aan Zee 2020". Volgens de reeds gepubliceerde uitgangspunten komen in 6 masterplannen tuinparken voor. Van de 17 bij de Haagse Bond aangesloten verenigingen worden 8 tuinparken geheel of gedeeltelijk bedreigd. In bepaalde gevallen worden tuinparken geheel weggesaneerd; in de meest voordelige situatie blijft in de planvorming een klein stadspark als openbaar gebied behouden. Dit betekent een enorme aanslag op het recreatiegenot en daarmee welbevinden van honderden tuinders. De waarde van natuur en van de ecologische gebieden zouden door nieuwbouw en het daarbij gepaard gaande autoverkeer onder zware druk komen te staan.

## 2. Visie

De Haagse Bond wil de teloorgang van het volkstuinieren in Den Haag tegengaan en de tuinparken voor de toekomst behouden. Gezien de grote belangstelling - de wachtlijst bedraagt 300 kandidaat-tuinders- bepleit de Haagse Bond ook de stichting van nieuwe tuinparken - bij voorkeur in de nieuwbouwlocaties.

De Haagse Bond vindt dat tuinparken tot nationaal en plaatselijk erfgoed behoren en van onschatbare waarde zijn voor de gebruikers, bezoekers, omwonenden en overige inwoners van Den Haag. Tuinparken zijn van belang voor mens en milieu, voor de samenleving en de leefbaarheid.

De Haagse Bond vindt dat in de 21<sup>e</sup> eeuw de tuinparken in wisselwerking met de samenleving moeten staan. Gesloten poorten en een introverte houding zijn niet meer van deze tijd. Volkstuinders, hun verenigingen en tuinparken bieden volop publieke mogelijkheden om hun ruimtelijke plaats meer dan te rechtvaardigen. Dat is te bewerkstelligen door intensivering en verbreding van de gebruiksfuncties van het tuinpark via een verbetering van de (actieve) openbaarheid, recreatief en natuurlijk medegebruik en het faciliteren van nieuwe doelgroepen. Nieuw te stichten tuinparken dienen reeds bij de aanleg te voldoen aan deze uitgangspunten.

De tuinparken van de Haagse Bond zijn anno 2007 van bijzondere waarde, maar de route moet ingeslagen worden om ze onvervangbaar en onmisbaar te maken. Daartoe heeft de Haagse Bond dit projectplan ontwikkeld.

### Het projectplan

Dit is een overall plan voor alle tuinverenigingen van de Haagse Bond en omvat daarmee ook eerdere -door verenigingen- opgestarte projecten. De titel "Tuinparken in de Wereldstad aan Zee" sluit aan op de Structuurvisie Den Haag 2020 Wereldstad aan Zee: De tuinparken horen bij en in Den Haag, nu en in de toekomst.

Dit projectplan bestaat uit twee fases.

In Fase 1 staat enthousiasmering centraal: de planmatige opzet om de aangesloten 17 tuinverenigingen warm te maken voor de visie van de Haagse Bond en hen te begeleiden bij de invulling van een projectplan op verenigingsniveau. Fase 1 is in dit projectplan terug te vinden tot en met paragraaf 6. Het vormt de opstap voor Fase 2, die een totaaloverzicht biedt van de wensen, kansen, potenties en plannen van het Haagse volkstuinwezen.

## 3. Doel en doelgroep

Doel is het behoud -en uitbreiding- van de tuinparken van de Haagse Bond door middel van verbreding en intensivering van de gebruiksfuncties.

### Doelgroepen fase 1:

- Besturen van de tuinverenigingen van de Haagse Bond
- Denktank (vertegenwoordigers van de tuinverenigingen)
- Leden van de tuinverenigingen van de Haagse Bond
- AVVN - professioneel bureau voor advies en begeleiding
- Gemeente (bestuur, politiek en diverse diensten)

### Extra doelgroepen fase 2:

- Nader te bepalen organisaties, instellingen en scholen
- Omwonenden van tuinparken
- Pers



#### 4. Interne en externe uitgangspunten "spelregels"

Hieronder de uitgangspunten, oftewel spelregels, waaronder het project van start kan gaan. Deze spelregels zijn er om duidelijkheid en helderheid te verschaffen en om het belang van de aangesloten verenigingen te beschermen. Indien een externe partij zich niet in de spelregels kan vinden, zal de Haagse Bond de samenwerking onmiddellijk beëindigen.

##### Interne spelregels

- "Tuinparken in de wereldstad aan zee" is een project van de Haagse Bond en haar aangesloten verenigingen. Het bestuur van de Haagse Bond is trekker en eindverantwoordelijk; de voorzitter van de Haagse Bond is projectleider.
- Iedere vereniging, aangesloten bij de Haagse Bond, is en blijft autonoom, maar geeft wel haar medewerking en inzet om de doelstelling van dit project te bereiken.
- De verenigingen bepalen zelf of uitvoeringsmaatregelen van dit project op hun tuinpark gerealiseerd kunnen worden.
- Evenwel dienen de verenigingen zich bij aanvang van het project in woord en daad te conformeren aan het uitgangspunt dat het tuinpark een openbaar wandel- en recreatiepark is, als wel aan het uitgangspunt dat de vereniging zich inzet voor verantwoord -natuurvriendelijk- tuinieren, inrichting, beheer en onderhoud.
- De tuinverenigingen streven naar deelname aan en verkrijgen van het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren.

##### Externe spelregels

- Voor advies, bijstand en begeleiding bij de opzet en uitvoering van het project is de deskundigheid van een professionele organisatie noodzakelijk. De Haagse Bond bepaalt welke organisatie hiervoor ingeschakeld wordt: het AVVN, de landelijke organisatie voor hobbytuinders. In dit project werkt het AVVN in opdracht van de Haagse Bond en is alleen aan haar verantwoording verschuldigd.
- De Haagse Bond beslist over keuze en tijdstip van inschakeling van een externe partij in dit project.
- Externe partijen verplichten zich om alleen na toestemming van de Haagse Bond informatie over het project naar buiten te brengen.
- Van externe partijen wordt verwacht dat zij zich uitsluitend beperken tot het aan hen door de Haagse Bond toegekende takenpakket. Uitbreiding daarvan is alleen mogelijk na goedkeuring door de Haagse Bond.
- Externe partijen kunnen in het kader van dit project geen aanvragen doen voor fondsen, subsidies en/of andere financiële inkomsten. Dit is voorbehouden aan de Haagse Bond of aan één van de aangesloten verenigingen bij de Haagse Bond. De verenigingen worden verondersteld om een aanvraag te allen tijde te melden aan de Haagse Bond.



## 5. Subdoelen en Middelen

Hier volgt een concretisering van de verbreding en intensivering van de gebruiksfuncties van tuinparken, gecategoriseerd in een zestal subdoelen. Onder deze subdoelen staan de potentiële en haalbare middelen vermeld. Met nadruk wordt gesteld dat het hier geen uitputtende opsomming betreft. Via inventarisatie en onderzoek kunnen nieuwe inzichten en ideeën naar voren komen, die dan in de uitwerking in Fase 2 meegenomen worden.

### 1. Versterking van de openbaarheid van tuinparken

De tuinparken van de Haagse Bond zijn veel meer dan alleen een verzameling volkstuinten. De vaak hectares grote tuinparken omvatten gemeenschappelijk groen met een infrastructuur en landschappelijke en plantsoenachtige inrichtingselementen als bosjes, singels, gazons, borders, vijvers en sloten.

De toegankelijkheid van de tuinparken moet gewaarborgd zijn. Dat betekent geen gesloten poorten tussen zonsopgang en -ondergang (al dan niet in de periode april-november). De toegankelijkheid en daarmee de aantrekkelijkheid voor een wandeling kan verbeterd worden door de realisering van meer toe- en uitgangen per tuinpark. Dit vereist dan op zijn beurt ook de realisering van evenzoveel toegangshekken, die bij voorkeur elektronisch door de vereniging zijn te openen en sluiten. Bijna alle tuinparken zijn omgeven door sloten. Meer toegangen betekent ook dat er bruggen (bij voorkeur van natuurlijk materiaal) geplaatst moeten worden. Voor de met de nieuwe toegangen samenhangende hardware is overleg met en medewerking van Dienst Stadsbeheer en Dienst Stedelijke Ontwikkeling nodig.

Het tuinpark moet ook voorzieningen te bieden hebben voor de wandelaars en bezoekers, het heeft immers de allure van een stadspark. Basisbenodigdheden zijn banken en zitjes op strategische plekken, een picknickplaats of een zonneweitje. Meer ideeën voor kijk- en beleefmogelijkheden voor bezoekers staan successievelijk onder de thema's van de andere subdoelen vermeld.

Het tuinpark moet er knap uitzien; en dat geldt dan automatisch ook voor de individuele tuinen. Voor ontsierende en in strijd met de regels gebouwde of verbouwde opstallen als tuinhuisen en kassen moet een modus gevonden worden om die binnen afzienbare tijd te kunnen verwijderen. Ook moeten afspraken gemaakt worden over de maximaal toegestane verharding op de tuinen.

Belangrijk is dat de bezoeker gastvrij onthaald wordt. Dat kan met middelen als een plattegrond en een welkomstbord bij de ingang(en) en een uitgezette wandelroute met wetenswaardigheden (ook op papier). Actieve communicatie is het sleutelwoord. De (potentiële) bezoekers moeten door de tuinvereniging benaderd worden. Bezoekers moeten wéten van de openbaarheid van het tuinpark. Dat kan door persvoorlichting, folderen in de buurt, door het aanschrijven van instellingen en bedrijven in de omgeving en door reclame maken voor verenigingsactiviteiten als een open dag of tentoonstelling.

## **2. Intensivering openbaar groen.**

Tuinparken hebben een intrinsieke waarde; ze bieden een groene omgeving, contact met de natuur, afwisseling en rust en ruimte. Ideaal voor de stadsbewoner om een bezoek aan te brengen en even bij te tanken, bij te komen van de hectiek van alledag. De gebruikswaarde van het tuinpark kan geïntensiveerd worden met nog meer voorzieningen die het recreatief medegebruik stimuleren. Voorzieningen die een verdieping betekenen van de al bestaande openbaarheid. Voorbeelden zijn een theehuisje, of een permanente barbecueset voor tuinders, maar vooral ook voor omwonenden die geen eigen tuin bij huis hebben. De barbecue kan gecombineerd worden met een plukkruidentuintje. Andere mogelijkheden zijn gelegen op het gebied van kunst en cultuur: een beeldtentoonstelling of kunstexposities in het verenigingsgebouw. Voor kinderen is een speeltuin, een dierenknuffelweide of kleine kinderboerderij uitermate geschikt. Voor bezoekers, maar vanzelfsprekend ook voor de tuinders, is daarbij een openbaar en vrij toegankelijk (invaliden) toilet met rioolaansluiting een must.

## **3. Sport en spelvoorzieningen**

Sport- en spelfaciliteiten zijn bij uitstek geschikt als geïntegreerde functie, mits ze vanzelfsprekend het karakter van een tuinpark niet aantasten. Voorzieningen die relatief weinig ruimtebeslag kennen en die zich lenen voor een tuinpark zijn een jeu de boulesbaan, een basketbalveldje of trapveldje, een tafeltennistafel, een schaakveld of schaaktafel. Zelfs een tennisbaan, omzoomd door hekken, behoort tot de mogelijkheden. Ook voor sportvissers zijn voorzieningen mogelijk in de zin van vissteigers. Wat watersport betreft: de waterwegen rond de tuinparken lenen zich prima voor kanoroutes. Via aanlegsteigers kan het tuinpark de functie van pleisterplaats krijgen.

## **4. Medegebruik van verenigingsopstallen.**

Bijna iedere tuinvereniging heeft wel gemeenschappelijke opstallen; de meeste hebben de beschikking over een verenigingsgebouw (met kantinefunctie). Een verenigingsgebouw behoeft niet alleen dienst te doen voor de eigen leden, maar kan ook een breder doel dienen door die ter beschikking te stellen voor bijeenkomsten of vergaderingen van plaatselijke- of wijkorganisaties: een natuur- of de buurtvereniging bijvoorbeeld. Maar het is ook mogelijk om een verenigingsgebouw op gezette tijden een semi-publieke functie te geven, als tentoonstellingsruimte voor hobby- of natuurverenigingen of culturele organisaties. Ook kan het verenigingsgebouw tijdens bepaalde evenementen of op afgesproken tijden dienst doen als horecagelegenheid (koffie, thee, fris) voor bezoekers. Winst maken is daarbij geen primaire doelstelling. Wel zal met de gemeente duidelijke afspraken gemaakt moeten worden over de horecavergunning. Vanzelfsprekend dienen de verenigingsopstallen te beschikken over een toiletgelegenheid.

## **5. Natuurlijke meerwaarde**

Een toenemend aantal Haagse tuinders heeft de afgelopen jaren zich op vrijwillige basis toegelegd op natuurlijk tuinieren. Respect voor het milieu en de directe leefomgeving vormen daar de aanleiding toe. Gestructureerde hulp en deskundigheidsbevordering bij het verder implementeren van het natuurlijk tuinieren op de tuinen is echter welkom. Het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren van het AVVN is daar bij uitstek geschikt voor. Vooral ook voor advies en begeleiding bij het inrichten en beheren van de gemeenschappelijke groengedeelten van het tuinpark. Daardoor ontstaat een enorme natuurwinst. Inmiddels hebben twee van de 17 tuinverenigingen het advies- en begeleidingstraject doorlopen en mogen zich een Keurmerkvereniging noemen. De Haagse Bond vindt dat alle tuinparken zich moeten conformeren aan het gemeenschappelijk natuurlijk tuinieren en staat dan ook voor

dat alle tuinparken de mogelijkheid krijgen om aan het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren deel te nemen. De aftrap daartoe kan al in Fase 1 geschieden met de gecombineerde deelname van de twee buurverenigingen Zonnegaarde en Nooitgedacht - mede ter versterking van de ecologische hoofdstructuur in het Erasmusveld. Budget ten behoeve van het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren is reeds enige jaren door de gemeente gereserveerd, maar nog niet uitgekeerd.

Daarnaast zijn er diverse grotere projecten die -los van het Keurmerk- aandacht behoeven: de vervanging van asfaltpaden door (meer) natuurvriendelijke paden, bijvoorbeeld van houtsnippers, gras of schelpen; en het op bepaalde plaatsen vervangen van hoge oeverbeschoeiing door natuurlijke oevers. Ook zal vanuit de gemeente medewerking nodig zijn om de waterdoorstroming van de nabij de tuinparken gelegen waterwegen te bevorderen.

Voorbeeldtuinen vergroten de natuurlijke meerwaarde en biodiversiteit van de tuinparken en dienen een belangrijk educatief doel. Voorbeeldtuinen met thema's als een natuurtuin, heemtuin, vlindertuin, vogeltuin of grassentuin en de daarbij gegeven voorlichting inspireren bezoekers om de beplanting en voorzieningen ook in de eigen tuin aan te brengen. Een thematuin wordt als een gezamenlijke tuin opgezet: keuze van de plaats, opzet, inrichting, beplanting, onderhoud en beheer geschieden onder verantwoordelijkheid van de vereniging.

Zijn er eenmaal voldoende aantrekkelijke elementen en voorzieningen op het gebied van natuurlijk tuinieren, dan is daarmee de basis gelegd voor inzet van publiekstreckende voorlichtingsactiviteiten als rondleidingen en workshops of een thematentoonstelling.



## **6. Specifieke externe doelgroepen**

Tuinparken en -verenigingen bieden allerlei potenties om specifieke doelgroepen van dienst te kunnen zijn. Indien mogelijk en waar ruimte voorradig, zal ten behoeve van de mindervalide bezoekers speciaal voor hen gereserveerde parkeerplaatsen moeten zijn, al dan niet langs de openbare weg. Indien uit onderzoek een reële vraag daarna blijkt, kunnen op de tuinparken speciale tuinen voor (lichamelijk, verstandelijk, visueel) gehandicapten of

mindervalide ouderen ingericht worden. Advies, hulp en begeleiding bij het tuinieren vindt dan plaats vanuit de vereniging, bij voorkeur in overleg met een zorginstelling. Ook het verenigingsgebouw kan ingezet worden als een vorm van instuif voor bewoners van nabijgelegen verzorgingshuizen. Verder kunnen bij gebleken behoefte ruimte vrij gemaakt worden voor school- of jeugdtuinen, dan wel voor voorzieningen voor praktijkonderwijs (schoolbiologie). Inrichting, onderhoud en begeleiding zullen dan in nauw overleg met de scholen of ouders plaatsvinden.

Tenslotte is het ook denkbaar dat het verenigingsgebouw -en de ruimte daarom heen, bijvoorbeeld een speelplaats- een bijzondere functie krijgt als plaats voor buitenschoolse opvang.

## **6. Uitwerking**

Ideeën, wensen, mogelijkheden te over voor het opwaarderen, verbreden en versterken van de functies van de tuinparken in de Haagse samenleving. De eerste stap tot uitwerking en implementatie, is de realisering van een bidbook voor ieder van de 17 tuinverenigingen, waarin op maat en in detail de wensen en mogelijkheden per tuinpark zijn weergegeven. De Haagse Bond stuurt aan en coördineert dit traject als volgt:

1. Verzamelde vergadering van de (17) verenigingsbesturen, met toelichting en verklaring alsmede discussie; Instelling denktank.
2. (In ieder geval) vier bijeenkomsten denktank.
3. Organisatie en uitvoering voorlichtingsbijeenkomsten voor leden.
4. Advies en begeleiding bij productie bidbooks.
5. Beoordeling bidbooks (alsmede aangekoppelde tijdspaden en begrotingen)
6. Implementatie bidbooks in overall projectplan



### **De denktank**

De denktank start in klein comité, met 6 verenigingen en zal na drie bijeenkomsten alle verenigingen omvatten. Aldus is iedere vereniging met één deelnemer vertegenwoordigd in de denktank. Doel van de denktank is verdere discussie over de kansen, mogelijkheden en onmogelijkheden van implementatie van de middelen, herkennen en aangaan van samenwerkingsverbanden tussen verenigingen, en

communicatie tussen de projectleiding en de respectievelijke verenigingen (besturen en leden). Ieder lid van de denktank is de trekker van de totstandkoming van het bidbook binnen diens eigen vereniging via:

- Gedachtevorming en verdere brainstorm over de middelen
- Onderzoek naar de externe behoefte aan bepaalde middelen
- Inventarisatie van reële en realistische middelen
- Keuze en prioriteitenstelling van de middelen in een bidbook

### **Voorlichtingsbijeenkomsten**

Parallel aan de denktankbijeenkomsten, zal voor de verenigingsleden een voorlichtingspresentatie over het projectplan gehouden worden. Doel daarvan is informatieverstrekking, maar ook houding- en kennisverandering: voor het welslagen van de diverse projecten is draagvlak en medewerking van tuinders nodig, die tijdens de voorlichtingsbijeenkomst daartoe gemotiveerd worden.

### **Tijdspad**

De data van de uitwerking van deze Fase 1 zijn ten principale afhankelijk van het moment waarop de benodigde financiering vrij komt. In grote lijnen hierbij een indruk:

- Najaar 2007: Verzamelde vergadering  
Eerste denktank
- Eerste kwartaal 2008: Voorlichtingsbijeenkomsten  
Volgende denktanks  
*(start Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren  
Zonnegaarde en Nooitgedacht - zie paragraaf 5.5)*
- Tweede kwartaal 2008: Productie bidbooks
- Derde kwartaal 2008: Beoordeling bidbooks  
Implementatie in overall projectplan

## Fase 2 kan starten



### Begroting

De Haagse Bond laat zich in het gehele project bijstaan en adviseren door de Landelijke Organisatie voor Hobbytuinders AVVN, waarbij zij ook is aangesloten. Het AVVN heeft een professioneel bureau, met als kerntaken

belangenbehartiging, advies & bijstand en informatie & voorlichting. Het AVVN heeft grote expertise en ervaring als initiator, begeleider en uitvoerder van projecten op het gebied van het realiseren van meerwaarde van tuinen, tuinverenigingen en tuinparken. Het AVVN is bovendien initiator en organisator van het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren.

De kosten in dit voorbereidingstraject worden begroot op € 24.457,50 (inclusief BTW). De Haagse Bond verzoekt de gemeente dit bedrag hiervoor vrij te maken.

### Specificatie:

€ 1.500,--	(Voor)overleg met Haagse Bond
€ 600,--	Advies Denktank
€ 3.825,--	Voorlichtingsbijeenkomsten
€ 6.450,--	Advies Bidbooks
€ 1.875,--	Onvoorzien
-----	
€ 14.250,--	subtotaal
€ 2.707,50	BTW
-----	
€ 16.957,50	Subtotaal
€ 1.000,--	Reis- en verblijfskosten
€ 17.000,--	Productie Bidbooks van verenigingen
€ 3.400,--	Catering
€ 6.500,--	Nat. Keurmerk Natuurlijk Tuinieren Zonnegaarde/Nooitgedacht
-----	
€ 44.857,50	Subtotaal
- 20.400,--	Eigen bijdrage Productie bidbooks en catering
=====	
€ 24.457,50	Eindtotaal

## 7. Fase 2: Stappenplan per vereniging met gekoppelde begroting.

Zoals hiervoor gemeld: "Tuinparken in de wereldstad aan zee" bestaat uit twee fasen. De eerste fase loopt tot en met paragraaf 6 en vormt de opmaat voor een totaalplan, waarin specifiek en in detail per vereniging de ambities staan vermeld om de gebruiksfuncties van de tuinparken te versterken, inclusief tijdspad, begroting en richtingwijzers ten aanzien van de fysieke, planologische en financiële medewerking van de gemeente Den Haag. Wordt vervolgd...

